

Reet Varik | Kaja Männi

EESTI KEELE TÖÖRAAMAT

5. KLASSILE

I OSA

maurus
ÕPPEMATERJALIDE KIRJASTUS

Väljaandja kinnitab tööraamatu vastavust kehtivale põhikooli riiklikule õppekavale ning haridus- ja teadusministri õppekirjandusele kehtestatud nõuetele.

Eesti keele tööraamat 5. klassile. I osa

Reet Varik, Kaja Männi

Retsenseerinud Aile Laats, Merike Vardja

Toimetanud Lydia Raadik, Esta Hainsalu

Keeletoimetanud Piret Pöldver

Kujundanud ja küljendanud Einike Soosaar, Heisi Väljak

Kirjastus on püüdnud ühendust saada kõigi tekstide ja illustratsioonide autorite või nende volitatud esindajatega. Palume neil, kellega me pole ühendust saanud, pöörduda kirjastuse Maurus poole.

Mauruse digiõppevara leiad TaskuTargast.

taskutark.ee/opi

ISBN 978-9908-60-031-4

Autoriõigus: Maurus Kirjastus OÜ, 2026

Esmatrükk 2018. Kordustrükk 2026

Tartu mnt 74, 10113 Tallinn

www.kirjastusmaurus.ee

tellimine@kirjastusmaurus.ee, telefon 5916 6117

Kõik õigused kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei mehaaniliselt ega muul viisil. Tööraamatu ühtki osa ei tohi kasutada tehisaru treenimiseks.

Hea õpilane!

Sinu käes on eesti keele 5. klassi tööraamatu I osa, mille seltsis veedad päris suure osa sellest kooliaastast. Siin on koos nii õpik kui ka töövihik, mis tähendab seda, et ei pea kaasas tassima mitut raamatut korraga.

Meie, tööraamatu autorid, oleme eesti filoloogid, seega oskame loovat ja vaimukat keelekasutust kõrgelt hinnata. Tunnetame, et keelel on lõputult kasutusvõimalusi: keele abil saab õppida, kirjandusteoseid luua, eksperimenteerida sõna ja lausestusega, teha nalja. Seda kõike tahame ka sulle edasi anda, seepärast oleme välminud võimalikult erinevaid ja põnevaid ülesandeid ning kasutanud kohati päris pentsikuid sõnu, mis sinu sõnavara täiendaksid.

Sel õppeaastal

- kordad üle tähestiku;
- õpid häälikuõigekirja;
- teed endale selgeks sõnaliigid ja käänded;
- tuletad meelde suure ja väikese algustähe reeglid;
- vaatled lähemalt tegusõnu;
- harjutad kirjavahemärgistamist.

Äärmiselt tähtis ja vajalik on aga osata keelt praktiliselt kasutada, seepärast leiad siit tööraamatust ka palju harjutusi, mis aitavad sul orienteeruda põnevas tekstimaailmas. Õpid eri tekste looma, analüüsima ja tõlgendama.

Grammatika ja muude keeleteemade kõrval on oluline koht ka sellel, et õpiksid tundma oma kodumaad. Tööraamatust leiad harjutusi ja tekste, mis käivad Eestimaa eri paikade kohta. Nii saadki näiteks kaashäälikuühendi õigekirja harjutada Kuressaare tänavapikniku teksti abil ning suurt ja väikest algustähte Kuusalu lauritsapäeva kuulutuse abil. Meie arvates kehtib hästi vanarahva ütlus: „Enne kui lähed Pariisi, käi ära Nuustakul!”

Kuigi õppematerjali kirjutamine on vaearikas ja aeganõudev töö, tegime seda suure rõõmuga. Loodame, et ka sina, hea õpilane, kasutad seda tööraamatut rõõmuga ning saad siit palju põnevaid ja vajalikke teadmisi.

Mõnusat õppimist!

Õpiku autorid **Reet** ja **Kaja**

Sisukord

1. KEELEST ÜLDISELT	6
1.1. Keel kui märgisüsteem	8
1.2. Miks peaksime eesti keelt väärtustama	17
1.3. Eesti keel ja tema sugulased	24
1.4. Muutuv eesti keel	33
 TEKSTIÕPETUS	38
Tekstiõpetus ja tekst	40
Lugemisstrateegiad	45
Meediatekstid	56
Uudis	56
Intervjuu	64
 2. HÄÄLIKUÕPETUS ja ÕIGEKIRI	66
2.1. Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Vöörsõna- ja vöörtähed	68
Tähestik	68
Täis- ja kaashäälikud	70
Vöörsõna- ja vöörtähed	74
2.2. Häälikuühendid. Veaohtlike sõnade õigekiri	79
Täishääliku- ja kaashäälikuühend	79
Sulghäälikuühendi õigekiri	81
Rõhuliide	83
Hääliku <i>h</i> õigekiri	87
Häälikute <i>i</i> ja <i>j</i> -i kirjutamine	91
2.3. Silbitamine ja poolitamine	93
Silbitamine	93
Poolitamine	94
Rahvalaulud	95
Haiku	96
Kõnekäänd	97

TEKSTIÕPETUS	102
Kava	104
Mõistekaart	110
Ümberjutustus	116
3. ÜKS VÕI KAKS SÕNA	120
3.1. Liitsõnamoodustus ja tuletamine. Liitsõna ja liitega sõna	122
3.2. Kokku- ja lahkukirjutamine	128
3.3. Liitega sõna ehk tuletis	134
TEKSTIÕPETUS	142
Kokkuvõte	145
Analüüs oma teadmisi	160
Sõnastik	166
Pildiülesannete vastused	170
Kasutatud allikad	172
Fotod ja illustratsioonid	175

TÖÖRAAMATU IKOONIDE SELGITUSED

uuri järele ja vasta kirjalikult

vasta suuliselt

pane tähele

uuri internetist

kirjuta vihikusse

rühmatöö

paaristöö

1

KEELEST ÜLDISELT

Selles peatükis õpime:

- keelt kui märgisüsteemi;
- miks peaks eesti keelt väärtustama;
- eesti keele ja tema sugulaste kohta;
- eesti keele loomet.

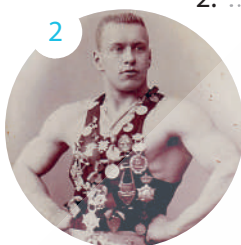

Keda või mida on piltidel kujutatud?

Missugune koht/maakond Eestimaal ühendab kõiki fotosid?

1.

2.

3.

3.

4.

5.

6.

Milline vaatamisväärsus ja/või tuntud inimene sellest maakonnast veel meelde tuleb?

.....

.....

1.1.

KEEL KUI MÄRGISÜSTEEM

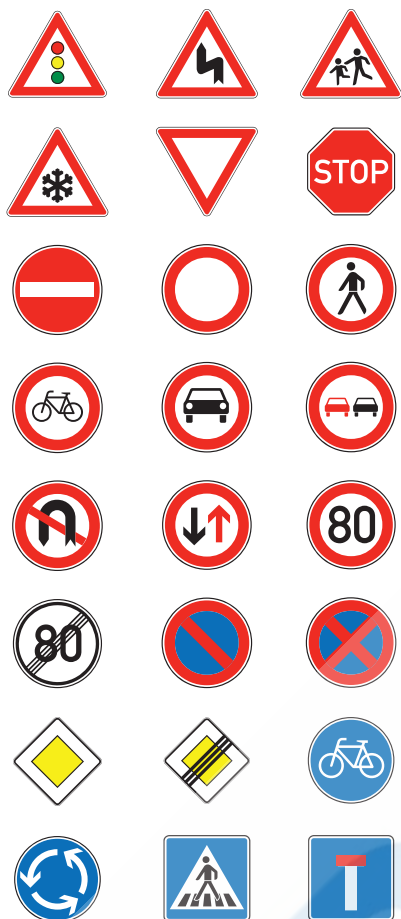
Keel on tööriist, mille abil me suhtleme ja mõtleme, aga ka kogume, edastame ja talletame infot. Suhtlus ei pea tingimata toimuma sõnade ja lausetega. Tihti peale kasutame selleks ka miimikat, kehakeelt ehk žeste ja eri märke. Näiteks ühel Kanaari saartest, La Gomeral, kasutatakse siiani vilekeelt, et kaugete vahemaade tagant suhelda. Vilekeelt on kuulda üle 6,5 kilomeetri kaugusele. Mitmel pool Aafrikas edastatakse teateid trummikeele abil – eri pikkuse ja kõrgusega trummilöögid moodustavad kindla sõnumi. Kuna keel koosneb kokkuleppelistest märkidest, võib öelda, et keel on märgisüsteem. Kui rikume selle süsteemi reegleid, võib toimuda keeleline avarii – see tähendab arusaamatusi suhtluses. Keelelise avarii näiteks võib pidada juhtumit, kus kassiiri rinnasildile oli kirjutatud „müüa Maire“, mitte „müüja“. See aga muutis sildil kirjutatu mõtet täielikult.

Vanema ruunikirja tähestik ehk **futhark** – skandinaavlaste tähestik, mis oli kasutusel 2.–8. sajandil.

a	._	j	._._._	s	...	x	._._.	8	._._._.
b	._._.	k	._._	z	._._.	y	._._.	9	._._._.
c	._._.	l	._._.	t	_	1	._._._.	0	._._._.
d	._.	m	_	u	._.	2	._._._.	punkt	._._._.
e	.	n	._.	v	._._.	3	._._.	koma	._._._.
f	._._.	o	._._.	w	._._.	4	._._.	koolon	._._._.
g	._._.	p	._._.	ä	._._.	5	._._.	küsimärk	._._._.
h	._._.	q	._._.	öö	._._.	6	._._.	mõttekriips	._._._.
i	..	r	._.	ü	._._.	7	._._.	sulud	._._._.

Morse – rahvusvaheline kood teadete edastamiseks kaugside teel. Infot edastatakse pikkade ja lühikeste koputustega.

Liiklusmärkide keel – värvidest ja pilt-kujutistest koosnev märgisüsteem tänavatel ja maanteedel, mis tagab sõidukite sujuva liiklemise.

Salakeel – mänguline kodeeritud tekst, mis esineb tihti ilukirjanduses.

Valgete Rooside salakeel

„Mom-e tot-u-lol-e-mom-e vov-a-ror-sos-tot-i
joj-a pop-ä-ä-sos-tot-a-mom-e sos-u ä-ror-a.“

(A. Lindgren, „Meisterdetektii Blomkvisti ohtlik elu“)

Leeni salakeel

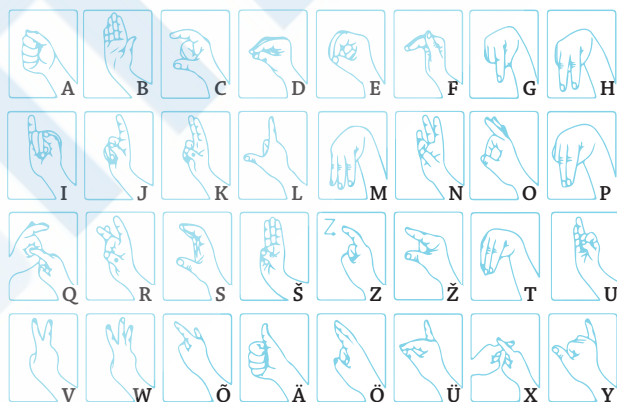
„Piópíle pisiin! Pimipina pitúpílen piváerspiti.“

(Fr. Tuglas, „Toome helbed“)

Mõistatus Sherlock Holmesile

(A. C. Doyle, „Kriipsukujukeste mõistatus“)

Viipekeel – kurtide keel. Selles kasutatakse žeste ja miimikat.

HARJUTUS 1

Uuri eri märgisüsteemide näiteid eelmisel lehel ja lahenda ülesanded.

1. Milliseid liiklusemärgid peab kindlasti teadma ja järgima jalgrattur, selleks et ohutult liigelda?

2. Dekodeeri morsetekst.

.../. _/... _/./ _// _ _ _/./ _/./ _.///.../ _ _ _/./ _/./ _./...//

Lahendus:

• Mida tähendab lahenduseks saadud lause?

• Kuidas see lühemal kujul kõlab?

• Mida tähendavad kaldkriipsud koputuste vahel?

3. Koosta pinginaabrile vanemas ruunikirjas või Valgete Rooside salakeeles sõnum. Seejärel vahetage vihikud ja lahendage mõistatus.